Þegar suðinu sleppir

Guðmundur Ingi Guðbrandsson
Landvernd

Umhverfisdagur Skipulagsstofnunar 2017
Norræna húsinu í Reykjavík

Hlutverk Landverndar

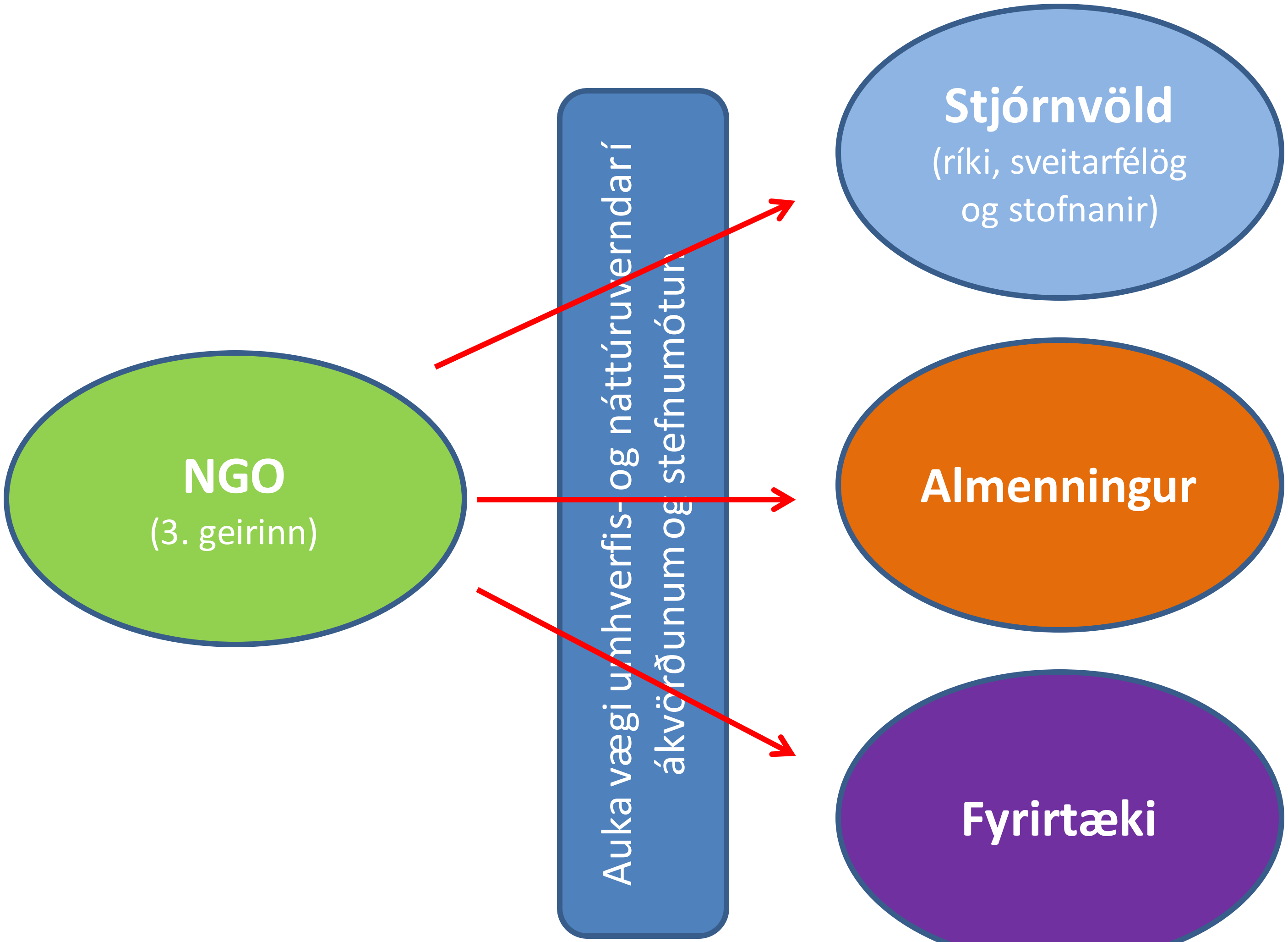

Þátttaka á mismunandi stigum ákvarðanatöku

Skipulags- og áætlanastig

Framkvæmdastig

Kæruleiðir

Þátttaka snemma í ferlinu

- Árósasamningurinn hvetur til þátttöku snemma í ferli ákvarðanatöku
- Hvernig gengur það á Íslandi?
- Hvers vegna hefur Landvernd ekki gert betur hér:
  - lögmálið um að slökkva elda
  - áætlanagerð á fyrstu stigum verði tilkynningarskyld
  - mannafli og fjármagn
- Við berum sameiginlega ábyrgð hér og þurfum að sameinast um lausnir

- (2. mgr. 6. gr. ÁS):
  - *„Almenningur er málið varðar skal upplýstur, annaðhvort með almennri tilkynningu eða einstaklingsbundið eftir því sem við á, snemma í ákvörðunarferli um umhverfismál og á fullnægjandi, tímanlegan og virkan hátt...“*
- (4. mgr. 6. gr. ÁS)
  - *„Sérhver aðili skal gera ráð fyrir þátttöku almennings snemma í ferlinu meðan allir kostir eru fyrir hendi og virk þátttaka almennings getur átt sér stað.“*

Verkefnisstjórn 3. áfanga
verndar- og orkunýtingaráætlunar

Drög að lokaskýrslu

Til umsagnar 11. maí til 3. ágúst 2016

Þingskjal 1706 — 879. mál.

Tillaga til þingsályktunar

um samgönguáætlun fyrir árin 2015–2026.

(Lögð fyrir Alþingi á 145. löggjafarþingi 2015–2016.)

Alþingi ályktar, sbr. lög um samgönguáætlun, nr. 33/2008, að fram til ársins 2026 skuli unnið að samgöngumálum í samræmi við áætlun þessa sem felur í sér:

a. stefnumótun í samgöngumálum og helstu markmið sem vinna skal að,
b. skilgreiningu á grunnneti samgöngukerfisins sem nær til alls landsins og er ætlað að tryggja landsmönnum greiðar samgöngur,
c. áætlun um fjáröflun til samgöngumála,
d. yfirlit um útgjöld til allra helstu þátta í rekstri samgöngustofnana, svo og viðhalds, öryggismála og nýframkvæmda á sviði flugmála, siglingamála og vegamála.

Fjárhæðir eru á verðlagi fjárlaga fyrir árið 2016 í milljónum króna.

1. STEFNUMÓTUN
1.1 Markmið um greiðar samgöngur.

Aðgengi fólks að þjónustu og vörum verði aukið og hreyfanleiki bættur.

Búsetugæði verði aukin með því að bæta samgöngur innan skilgreindra vinnusóknarsvæða og stækka þau þar sem hægt er.

Uppbygging og rekstur samgangna stuðli að eflingu atvinnulífs innan og milli landshluta.

Gáttir landsins verði skilgreindar og styrktar.

Samgöngukerfið verði lagað að hröðum vexti ferðaþjónustu, m.a. vegna markmiða um dreifingu ferðamanna um landið.

5. október 2016

NÁTTÚRA, MENNINGARMINJAR OG FERÐAMENN

LANDSÁÆTLUN UM UPPBYGGINGU INNVIÐA TIL VERNDAR NÁTTÚRU- OG MENNINGARSÖGULEGUM MINJUM SKV. BRÁÐABIRGÐAÁKVÆÐI VIÐ LÖG NR. 20/2016

DRÖG AÐ ÁÆTLUN VEGNA VERKEFNA ÁRSINS 2017

UMÁ víða ábótavant

Gagnrýni Landverndar

- Margar skipulagsáætlanir uppfylla ekki UMÁ lögin og viðeigandi tilskipun[1]
  - Markmið stundum óljós
  - Umfjöllun um náttúruverndarákvæði áfátt, bæði óbyggð víðerni og sérstaka vernd
  - Raunhæfir valkostir ekki settir fram og umhverfisáhrif þeirra metin
- Skortir sérstaklega að valkostir taki betur á:
  - Landfræðilegri staðsetningu
  - Umfangi

[1]Lög nr. 105/2006 og tilskipun 2001/42/EB.

Kröfur Evróputilskipunar og UMÁ

- "skilgreining, lýsing og mat á líklegum verulegum umhverfisáhrifum af framkvæmd áætlunarinnar og ***raunhæfra valkosta*** við áætlunina, að teknu tilliti til markmiða með gerð áætlunarinnar og landfræðilegs umfangs hennar". (f-liður 2. mgr. 6. gr. laga nr. 105/2006)
- "*The studying of alternatives is an important element* of the assessment and the Directive ***calls for a more comprehensive assessment of them than does the EIA Directive***". (kafli 5.1 í leiðbeiningariti Evrópusambandsins).

Seljalandsfoss: Deiliskipulag / valkostir

Dæmi: Skortur á valkostum, t.d.:

- Engin umferðar- og þjónustumiðstöð byggð þarna,
- Annari þjónustu en þeirri sem beinlínis tengist aðdráttaraflinu verði beint annað (þ.m.t. sala veitinga),
- Umfang umferðar- og þjónustumiðstöðvar verði minni,
- Umferðar- og þjónustumiðstöð verði byggð neðanjarðar,
- Bílastæði verði byggð neðanjarðar,
- Bílastæði verði byggð annarsstaðar, þ.m.t. í hvarfi við Seljalandsfoss,
- Umferðar- og þjónustumiðstöð verði byggð fjarri Seljalandsfossi, t.d. alveg í hvarfi eða t.d. í næsta þéttbýli.

Úr bréfi Landverndar til Skipulagsstofnunar 6. júní 2017

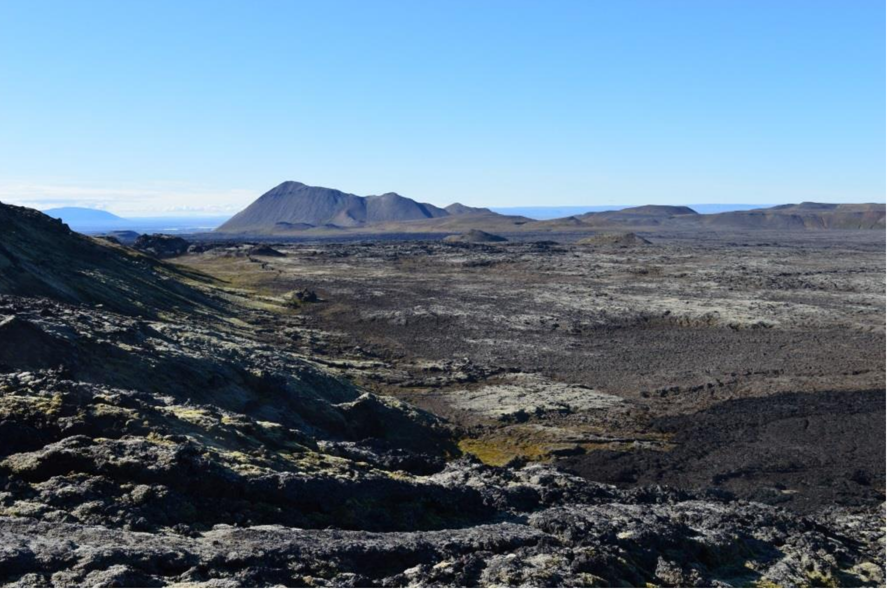

Horft af Leirhnjúki í átt að Hlíðarfjalli

Hótel Laxá í Mývatnssveit

Fyrirhuguð hálendismiðstöð í Kerlingarfjöllum

Mynd: Páll Jakob Líndal

Stonehenge Englandi

Eftir breytingar og endurbætur á aðkomu og aðstöðu við Stonehenge í Englandi hefur þessi sögufrægi staður fengið fyrri ásýnd á ný.

Aðstöðu fyrir ferðamenn, bílastæðum og gestamiðstöð, hefur verið komið fyrir í um 2 km fjarlægð og vegur og bílastæði nærri hinum fornu mannvirkjum fjarlægð. Gestir geta tekið skutlu frá gestamiðstöðinni að fornminjunum.

Skipulag og ferðamál. Skipulagsstofnun 2015.

Þátttaka á mismunandi stigum ákvarðanatöku

Skipulags- og áætlanastig

Framkvæmdastig

Kæruleiðir

Megin vandkvæði...

„Umhverfisáhrifum jarðstrengs í samanburði við aðra framkvæmdarkosti hefði samkvæmt því ekki verið lýst á fullnægjandi hátt og hefði matsferlið og umhverfismatsskýrslan því ekki uppfyllt þann áskilnað sem gerður er í framangreindum lögum og reglugerðum settum samkvæmt þeim.“

(Dómur Hæstaréttar í máli 575/2016).

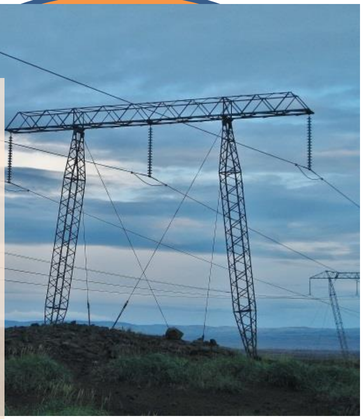

Breytingar á MÁU: „Up to date“

- Vandamál: Umhverfismat „gildir“ í 10 ár!
- Ný Evróputilskipun: Umhverfismat skal ávallt eiga við („up to date“)
- Landvernd: Fella skal tímamörkin út
- Ákvæðið kom í veg fyrir endurskoðun MÁU fyrir Bakkalínur

- **12. gr. MÁU** *Endurskoðun matsskýrslu.*
  - *„Ef framkvæmdir hefjast ekki innan tíu ára frá því að álit Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum liggur fyrir skal viðkomandi leyfisveitandi óska ákvörðunar Skipulagsstofnunar um hvort endurskoða þurfi að hluta eða í heild matsskýrslu framkvæmdaraðila áður en leyfi til framkvæmda er veitt.“*

Þátttaka á mismunandi stigum ákvarðanatöku

Skipulags- og áætlanastig

Framkvæmdastig

Kæruleiðir

Kæruréttur umhverfisverndarsamtaka

Litið á kæruréttinn sem <u>undantekningu</u> í íslenskri löggjöf

- **4. gr. 130/2011, lög um ÚUA**
  - *„<u>Þeir einir geta kært</u> stjórnvaldsákvarðanir til úrskurðarnefndarinnar sem eiga lögvarða hagsmuni tengda ákvörðun sem kæra á…*
  - *…Umhverfisverndar-, útivistar- og hagsmunasamtök…<u>geta þó kært eftirtaldar ákvarðanir</u>…“*

Þátttaka á mismunandi stigum ákvarðanatöku

Skipulags- og áætlanastig

Framkvæmdastig

Kæruleiðir

Kæruréttur umhverfisverndarsamtaka

Litið á kæruréttinn sem <u>undantekningu</u> í íslenskri löggjöf

<u>Athafnaleysi</u> vegna framkvæmda sem hafa umtalsverð áhrif á umhverfið

- 2. mgr. 9. gr. Árósasamningsins:
  - „...[skal tryggja rétt] *til að véfengja lagagildi sérhverrar ákvörðunar, aðgerðar eða <u>aðgerðaleysis</u>, hvað varðar efni og form, samkvæmt ákvæðum 6. gr....*“

Þátttaka á mismunandi stigum ákvarðanatöku

Skipulags- og áætlanastig | Framkvæmdastig | Kæruleiðir

Kæruréttur umhverfisverndarsamtaka

- 3. mgr. 9. gr. Árósasamningsins:
  - *„...skal...tryggja...aðgang að stjórnsýslu- og dómstólaleiðum til að véfengja aðgerðir og aðgerðaleysi af hálfu einstaklinga og opinberra yfirvalda sem ganga gegn ákvæðum eigin landslaga um umhverfið.“*

Athafnir eða athafnaleysi einkaaðila og stjórnvalda sem brjóta gegn landslögum um umhverfisvernd

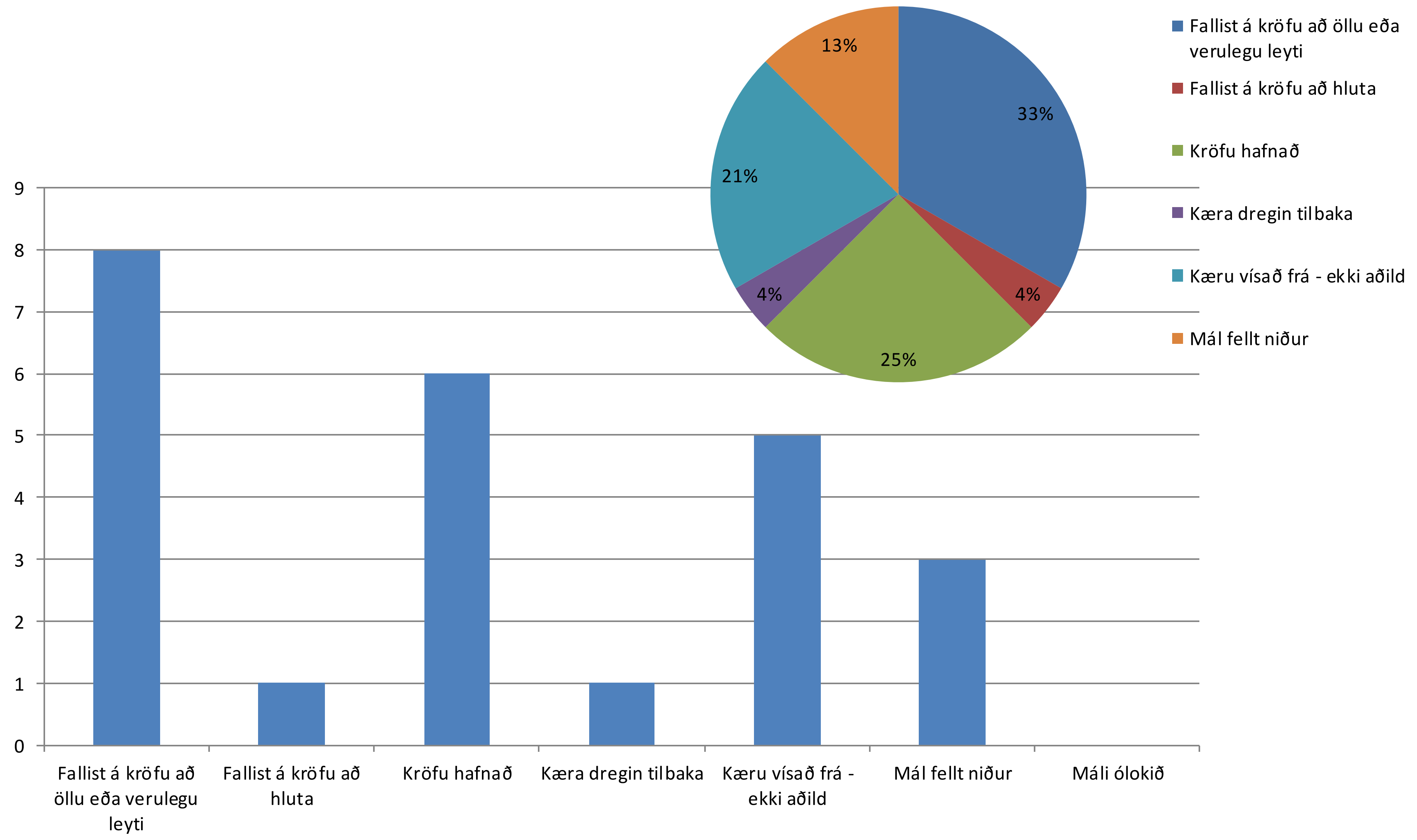

33%
4%
25%
4%
21%
13%
Fallist á kröfu að öllu eða verulegu leyti
Fallist á kröfu að hluta
Kröfu hafnað
Kæra dregin tilbaka
Kæru vísað frá - ekki aðild
Mál fellt niður
9
8
7
6
5
4
3
2
1
0
Fallist á kröfu að öllu eða verulegu leyti
Fallist á kröfu að hluta
Kröfu hafnað
Kæra dregin tilbaka
Kæru vísað frá - ekki aðild
Mál fellt niður
Máli ólokið

Þátttaka á mismunandi stigum ákvarðanatöku

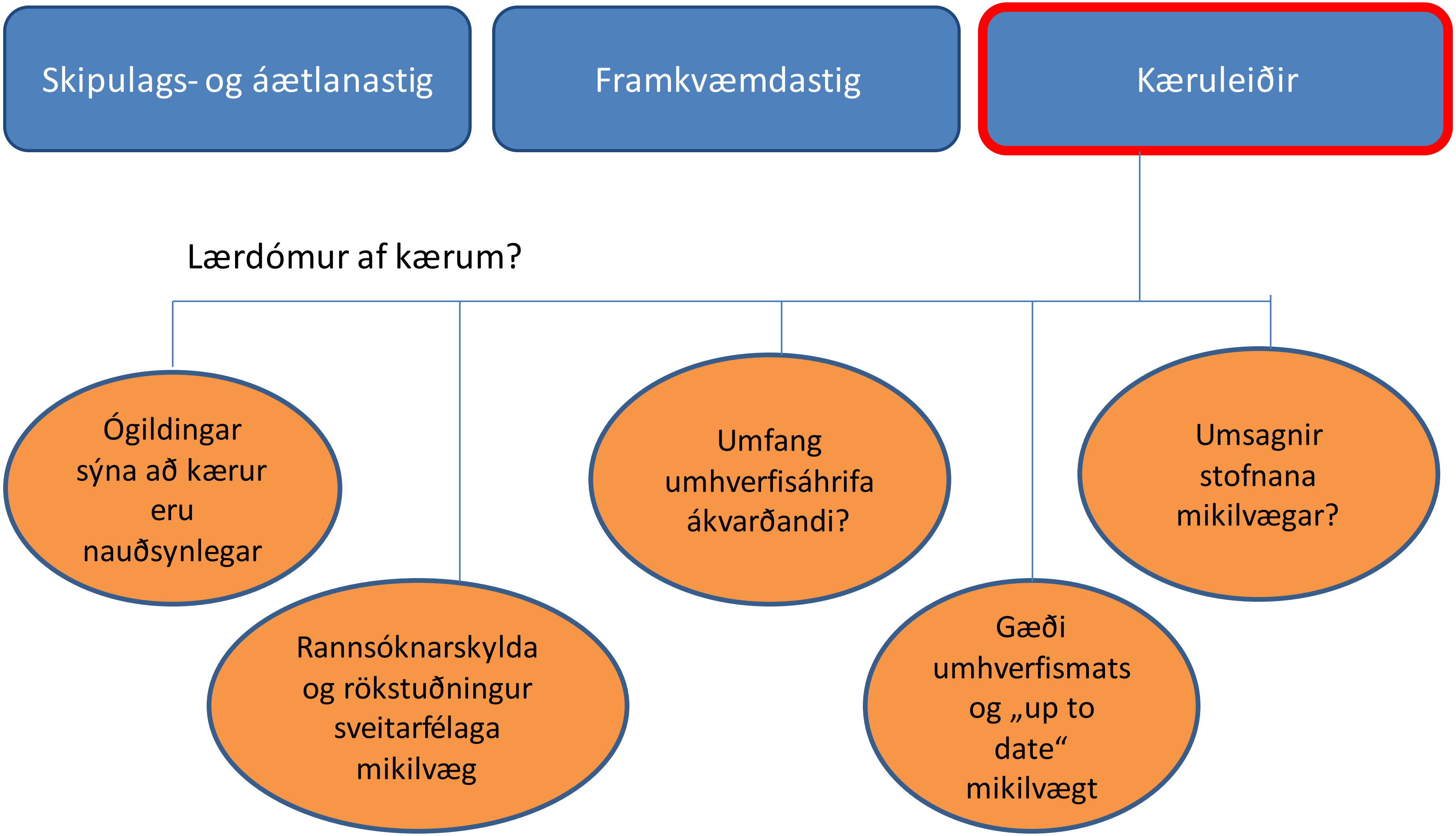

Umsagnir Landverndar síðustu ár

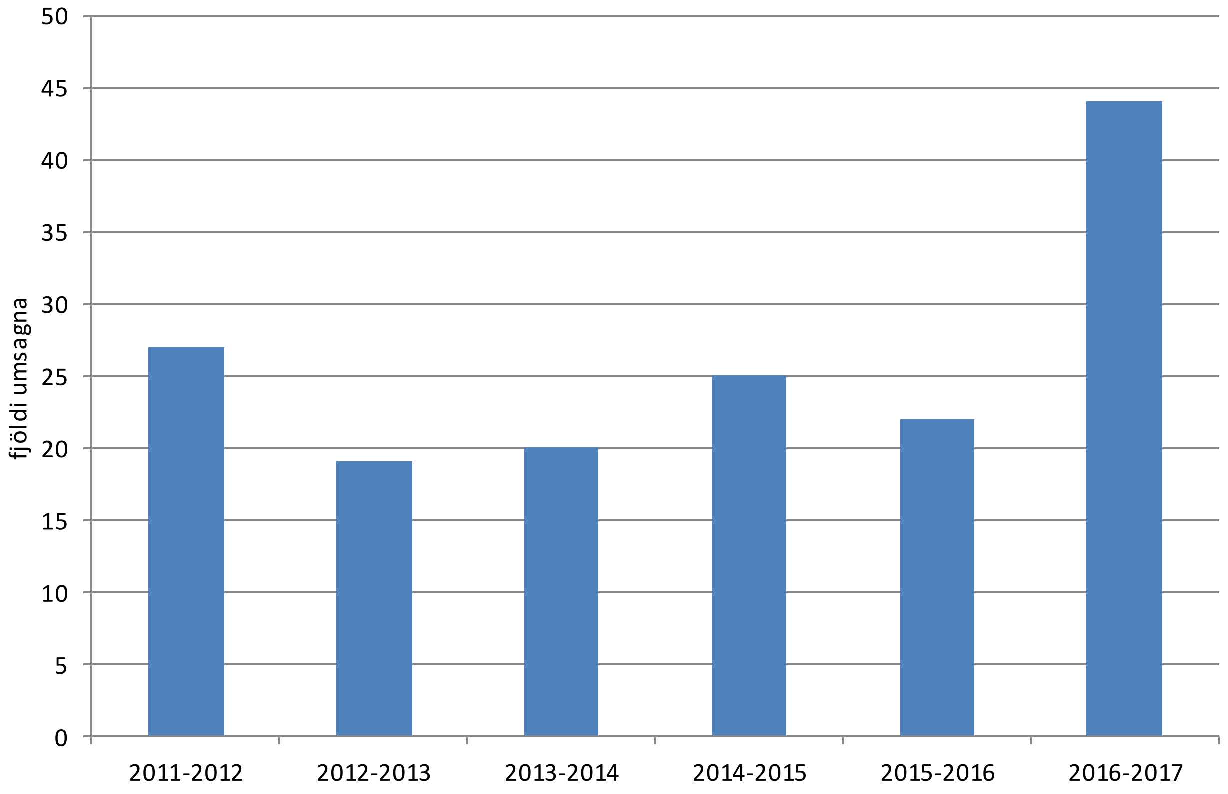

Er þátttökustoð Árósasamningsins suð?

L

e

III. Aðgangur að réttlátri málsmeðferð

ngsins

Lokaorð

- Ráðast þarf í rannsóknir á áhrifum umsagna
- Bæta þarf valkostaumfjöllun á áætlana- og framkvæmdastigi
- Sameina þarf sveitarfélög

- Endurhanna aðkomu almennings og umhverfisverndarsamtaka:
  - þátttaka fyrr í ferlinu (aukið fjárhagslegt bolmagn)
  - tekið verði aukið tillit til umsagna (ekkert suð lengur)
  - samráð leiði þannig til lausna sem minnst neikvæð áhrif hafi á umhverfi og náttúru

- Einungis með þessum hætti getum við færst nær lýðræðislegri ákvarðanatöku og forðast deilumál á síðari stigum hennar.